

BJD

TINVONDST

B. Bubb

TE REYMERSWAEL

Aansluitend op de vorige nota betreffende het Middeleeuwse aardewerk was het wenselijk een passend vervolg te laten verschijnen dat een omschrijving geeft van enkele merkwaardige tinnen voorwerpen, die enkele jaren terug (in het voorjaar 1973) toevallig van onder het verweerd puin werden gehaald; op de plaats waar thans de verdwenen middeleeuwse stad REYMERSWAEL zich eertijds bevond.

Bij deze vondst heb ik de gelegenheid gehad van bij de aanvang aantekeningen te kunnen maken, die latere studie van belang zouden kunnen zijn. Er dient onmiddellijk aan toegevoegd dat men de vondstomstandigheden niet mag vergelijken met deze die op de vaste grond gedaan worden. De vindplaats is nl. gelegen op een zandplaat onderhevig aan het getij, welke men best vergelijkt met een met water verzadigd strand waarin men een put zou trachten te graven en waarin elk nauwkeurig stratigrafisch overzicht onmogelijk blijkt.

De ligging der vindplaats is ondanks het ontbreken van meetapparatuur zo nauwkeurig mogelijk bepaald, en wel op basis v. d. zeer juiste opgave van stad en stratenplan van "JACOBUS VAN DEVENTER" en de verrassende gelijkenis met het op de zandplaat teruggevonden stratenpatroon.

We kunnen de vondst situeren ongeveer in het midden van de lange straat, welke noord-oost bij de haven begint en zuid-west bij de kerk eindigt.
(zie kaart Reymerswael Turninum 16)

VONDST EN HERKOMST

Bij het verwijderen van een 60 cm dikke laag puin en bakstenen kwamen twee tinnen kannen en drie tinnen borden te voorschijn. Ze lagen op ca 1 m² verspreid tussen het puin. Twee borden kleefden aan elkaar (zoals ze op een stapel zouden staan) - ze waren zo aan elkaar gekoekt dat men eerst meende te doen te hebben met één zware schotel. Bij de eerste reinigingsbeurt bleken het twee te zijn.

Onder de puinlaag bevond zich een dichtgeslibde mestkuil welke een groot aantal aardewerkscherven bevatte, waaronder een, op het oor na gaaf gebleven, kruik uit Keuls steengoed met fraaie medaillons en fries op de buik.

Hoe dit tin onder het puin verzeild geraakte is slechts te gissen. In ieder geval is het daar niet voor welke reden dan ook verborgen voor plunderaars, zoals eerst gedacht werd ; de voorwerpen zaten daarvoor te ver uit elkaar.

Een tweede veronderstelling was : weggeworpen (omwille van de mestkuil vlak onder het puin). Dit kon eveneens niet, doordat de stukken geklemd zaten tussen en omgeven door een massa puin. Ze konden dus niet vóór, doch wel samen met het puin daar beland zijn.

De meest passende theorie vinden we als we de geschiedenis van de stad nagaan, welke een opeenvolging van rampen ; zoals branden en overstromingen, gekend heeft en waarbij volgens de overlevering tientallen huizen zouden zijn ingestort.

Wij houden het voor hoogstwaarschijnlijk dat deze voorwerpen bij een dezer rampen onder het puin bedolven werden, en het is juist dat puin, dat in de mestkuil viel en dat later na de ramp, van opruiming gevrijwaard bleef.

BESCHRIJVING

Zowel de bordes als de kannen hebben door hun eeuwenlange afsluiting in het slijk een zware donkere patina verkregen en zijn op enkele vlekken na vrij gaaf gebleven van vorm en gevrijwaard van tinpest.

Dit is heel waarschijnlijk te wijten aan de uitzonderlijke kwaliteit van de legering, het zg. zilvertin waaruit zij vervaardigd zijn.

Verder kan men vaststellen dat zij gebruikt werden, de bordes vertonen ontelbare korte rechte krassen door elkaar, vrijwel geconcentreerd in het middelste gedeelte van het bord.

De twee kannen of bekers zijn van een vrij zeldzaam voorkomend type, zij bezitten de vorm van een tonnetje, omlijnd door vier ringen en tevens voorzien van een beugel welke een sierlijke lijn beschrijft van de halsopening naar de voet ; de beugel is aan de bovenzijde verzwaaard en draagt een vierlobbige scharnier waarop een staafvormig duimrust is aangebracht, welke op zijn beurt het deksel verbindt.

In tegenstelling met de meeste tinnen kannen uit die tijd welke uit twee verticale helften gegoten zijn heeft men hier twee horizontale helften gegoten waarna ze op elkaar gesoldeerd werden, de daarbij ontstane naad is nog duidelijk aanwezig aan de binnenzijde en wel op de breedste ronding van de buik.

Bovendien vertoont de binnenzijde boven en onder de naad tal van draaikingen die gevormd zijn door de beitel van de draaibank, die de oneffen-

I

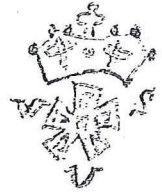
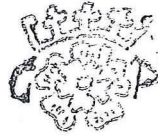
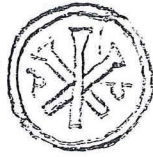
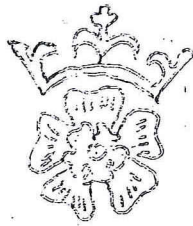
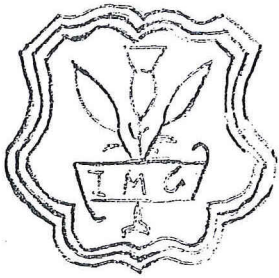
II

III

IV

V

VI

Keure en tinmerken welke op het tin voorkomen

sch. 4x vergroot

heden na het aaneenzetten v d stukken heeft weggenomen. Het oor op zijn beurt is tegen de romp aangegoten, bij middel van tevoren op zijn hechttingsplaats ingeboorde gaatjes, in de romp, welke, vol met tin zijn gelopen bij het aangieten.

Ook dit is nog duidelijk te merken aan de twee rivetachtige vormen aan de boven- en onderbinnenzijde der kannen.

(De met de hand bediende draaibank, alsook soldeer- en vijltechniek bestonden reeds in het begin der 12e eeuw, en is ons bekend van de benedictijnermonnik THEOPILIUS in zijn "SCHEDULA DIVERSARUM ARTIUM").

TINMERKEN.

Uitzonderlijk zijn echter de keure- en tinmerken waarmede deze borden en kannen gestempeld zijn.

Vooreerst draagt ieder van de vijf voorwerpen eenzelfde schildvormige stempel waarin drie korenbloemen staan afgebeeld en dewelke het blazoen der Rederijkerkamer van Reyerswael voorstellen. Onder de afbeelding vinden wij de letters "I.M.V.", deze stellen de beginletters voor van de spreuk "IN MINNE VERZAEMT" dat het devies van de gilde was (afb I).

Deze zegel is van uitzonderlijk belang bij de determinatie. Eveneens duidt hij door zijn aanwezigheid op de vijf voorwerpen deze als een bij elkaar horend geheel aan.

Twee borden vertonen daarbij nog de stempels II en III, welke respectievelijk de gekroonde roos als kwaliteitsmerk voorstelt en het met de initialen v d gieter begeleide meestermerk of keurmerk der tingilde die het stuk vervaardigd heeft.

Het derde bord vertoont de merken IV en V, eveneens een gekroonde roos als kwaliteitsmerk, en de afbeelding v h Lam Gods als keure der gilde die het bord voortbracht, beide zijn vergezeld v d initialen v d gieter.

De twee kannen op hun beurt vertonen ieder een tweede stempel die op de beugel ingeslagen is, een gekroonde gestylleerde roos voorstellend, met de

initialen van de gieter, als kwaliteitsmerk VI. Deze stempel zou mogelijk ook nog tegelijkertijd het keureteken kunnen inhouden, vermits er op een nochtans ten opzichte van de borden, complexere vorm als deze een derde stempel ontbreekt.

Opmerkelijk is ook nog het feit dat op de vijf stukken er drie verschillende initialen vermeld zijn, nl. op de twee borden P.V. op één bord 2-x C.P. en op de twee kannen W.V.S., waaruit wij logischerwijze vaststellen dat zij door minstens drie verschillende tingieters vervaardigd zijn. Het motief hiervoor is nog niet helemaal duidelijk.

DATERING

Na enig speurwerk werd mij bekend dat het enige archief dat de stad Reymerswael en haar keure beschreef, tijdens de laatste W.O. totaal vernield werd. Verder kon ik vaststellen dat dergelijke vroege gildekannen uit deze stad nergens eerder voorkwamen, en wat het zegel van de rederijderskamer betreft dit alleen uit de geschiedschrijving bekend was.

Ter bevestiging vond ik een interessante bladzijde in de lijvige "CRONYKE VAN SMALLEGANGE" waarin het volgende : "De stad Rommerswale was in t jaer 1507 in sulken bloeyende staet dat hare Rederijderskamer "De drie cooren-bloemkens" onder t woord "in minne versaemt" als doen heeft Rederijkfeeste gehouden, met belooning van prijzen voor den bestdoenders, naer eich der konste; alwaer de kamer van Middelburg en Zeeland "HET BLOEMKE FESSE" "in minne groeiende" heeft retoryklyk gewonnen Seven tinne Stooopen en thien tinne kannen waerop het wapen van ROMMERSWAELE en s kamers devyse met den datum daerbij geschilderd staet".

Smallegange geeft hier niet alleen een knappe beschrijving v.h. devies en het blazoen der kamer maar noemt eveneens een klinkende datum, er aantoevogend dat tinnen gerei als gildeprijs te dien tijde in gebruik was.

Uit het schrift van "A.Z.GELUK" de man die meer dan honderd jaar geleden reeds een prachtig werkje deed verschijnen over de geschiedenis der stad, vernemen we als aanduiding v.h. bestaan der retorica's het jaartal 1469.

Dit is het jaar waarin zij samen met die van Antwerpen naar Bergen op Zoom trokken om aldaar naar de eerste plaats te dingen. Interessant is ook de vermelding dat die van Reymerswael naar Antwerpen kwamen en daar de Tweede prijs behaalden; in welk jaar is echter niet vermeld.

Zonder twijfel heeft dit dichters- en toneelgezelschap meerdere jaren van bestaan gehad op het oogenblik van bovenvermeld gebeuren, en is ontsproten uit vroege volksspelen, later bij verruiming v.d. geest tot kunst verheven.

Toch mogen wij niet voorbij gaan aan bovenvermelde anekdote van "SMALLE-GANGE" die ons de indruk geeft dat de retórica's in 1507 aan een première toe zijn, zoniet dan toch een hoogtepunt in hun bestaan bereikt hebben, waaruit wij kunnen besluiten dat zij op dat oogenblik financieel sterk genoeg waren om zelf kostbare prijzen uit te loven.

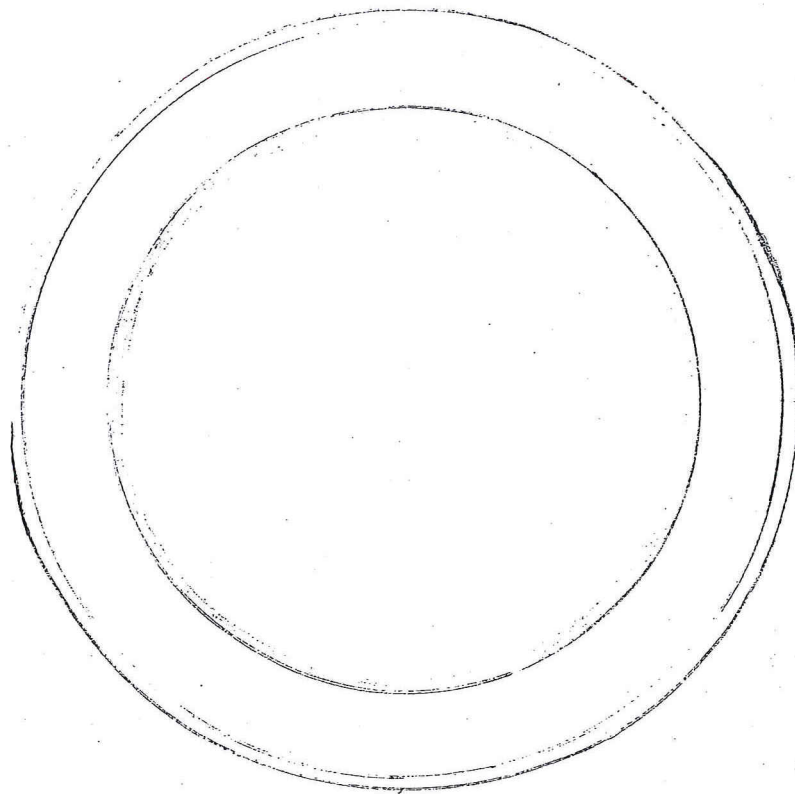
Bij al deze gegevens die ons helpen bij de datering, komt nog de vervaardigingstechniek en vormgeving der stukken zelf, die men als vroeg 16 eeuws mag beschouwen.

Er rest ons alleen nog de vraag of we de uit vijf stuks bestaande vondst als een volledig geheel mogen aannemen ?

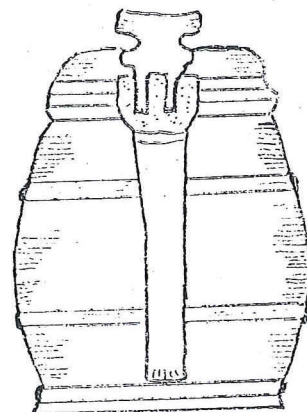
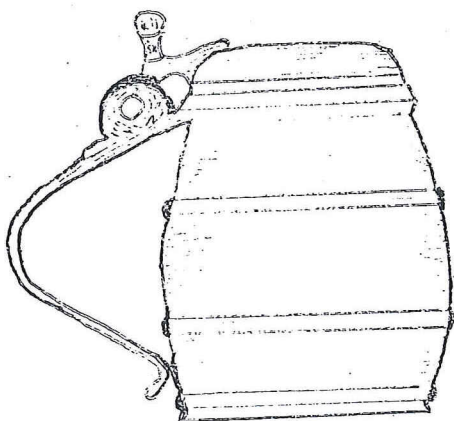
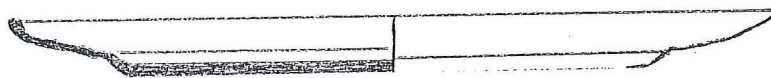
Als slot vermeld ik U nog iets over de gildeliëden die tenslotte de stukken lieten vervaardigen, hierbij laat ik Smallegange zelf aan het woord :

"De Retorisyns waren mannen van Lustigen en Poëtischen geest die in haer Moederlyke tale componeerden en in Rymen bragten. Verscheidene Stichtelyke vragen alsook geschiedenissen en daden van hare voorouders, tot groot vermaek en genoechte der aanhoorders".

W. MICHELSEN

Sch. 1/2

Sch. 1/2

Boven: een der borden $\phi = 19,5 \text{ cm}$

Onder: een der kannen beide eerste kwart 16^e eeuw